

Tradiții discursive în discursul parlamentar românesc

Adriana Maria ROBU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

adriana_robu@yahoo.com

Abstract: Starting from the distinction made by Eugeniu Coșeriu [2002] between the universals of language (*semanticity, alterity, creativity, materiality* and *istoricity*), we will refer to the concept of *istoricity* so as to point out some elements which distinguish the Romanian parliamentary discourse. In this analysis the concept of *discourse tradition* becomes a very useful instrument if we consider the types of *historicity* as they were classified by Johannes Kabatek [2016]. We will analyse the specific of the parliamentary discourse concerning its belonging to a functional style, but also with reference to the rhetorical genre and structure, all of them showing that it builds up a *discourse tradition*.

Keywords: *parliamentary discourse, historicity, discourse traditions, universals of language.*

1. Universalii limbajului

Istoricitatea reprezintă una dintre universalii limbajului stabilite de către Eugeniu Coșeriu în sfera lingvisticii integrale. E. Coșeriu vorbește despre existența unui număr de cinci universalii ale limbajului: *semanticitate, creativitate, alteritate, materialitate, istoricitate*, cu referire la faptul că: „limbajul semnifică”, „limbajul este activitate creatoare”, „limbajul este pentru alții”, „limbajul se prezintă în lume ca fapt fizic”, „limbajul se realizează totdeauna în forme determinate istoric”. Totodată, consideră lingvistul, aceste universalii pot fi reduse la trei, deoarece materialitatea poate fi justificată prin *semanticitate* și *alteritate*, iar *istoricitatea* prin *creativitate* și *alteritate* [Coșeriu, 2002: 27]. *Semanticitatea* are în vedere accepția aristotelică a *logosului semantic* (expresie dotată cu semnificație), în virtutea căruia limbajul înseamnă (denumește) ceva anume, înainte de a căpăta determinări ulterioare de tipul *logosului apofantic*, al *logosului pragmatic* sau *poetic*. Această funcție semnificativă este înțeleasă ca *enérgeia*, altfel spus, ca activitate creatoare, întrucât limbajul este în primul rând *creație* de semnificate.

La nivelul limbii concrete, dimensiunea creatoare a limbajului se manifestă prin varietatea lingvistică nelimitată pe care individul o utilizează în funcție de competența sa expresivă. Cât privește *alteritatea*, prin aceasta se înțelege acea calitate a limbajului „de a fi cu alții” (ca manifestare primară a socialului), dar și faptul că acesta îi aparține comunității care deține o identitate și o tradiție comună conferită prin limbaj. Însăși obiectivitatea limbajului este fundamentată pe intersubiectivitate, în sensul că prin comunicarea cu ceilalți, se conturează referința obiectivă [Coșeriu, 1996: 51-52]. Faptul că Eugeniu Coșeriu justifică *istoricitatea* prin *creativitate* și *alteritate*, ne-a determinat să ne punem întrebarea: În ce măsură elementele de *tradiție discursivă* din discursul parlamentar, prin care se manifestă *istoricitatea* limbajului, susțin creativitatea vorbitorului și capacitatea lui de a se raporta la alteritate? La

această întrebare vom încerca să răspundem în continuare, având ca punct de reper în analiza noastră discursul parlamentar românesc din secolul al XIX-lea.

2. Tipuri de competențe și tradițiile discursive

2.1. Pentru o bună înțelegere a conceptului de *tradiție discursivă* vom recurge la distincția tripartită pe care a făcut-o Eugeniu Coșeriu cu privire la nivelurile limbajului, identificând trei niveluri, și anume: universal, istoric și individual, caracterizate de trei competențe specifice (elocutională, idiomatice și expresivă), cărora le corespund trei conținuturi lingvistice (desemnare, semnificație și sens). *Nivelul universal* este cel comun tuturor ființelor umane, căruia i se asociază caracteristicile generale ale vorbirii, și anume comunicarea prin semne lingvistice care desemnează realitatea. Al doilea nivel este cel al *limbilor particulare*, văzute ca sisteme de semnificații, iar *nivelul individual* dă seama de actualizarea limbilor prin texte și discursuri concrete.

În ceea ce privește *competența idiomatică*, aceasta își subsumează trei tipuri de competențe sau de cunoaștere, și anume: *cunoașterea idiomatice extralingvistică*, *cunoașterea idiomatice „textuală”* și *cunoașterea „limbii” în sens strict* [Coșeriu, 1991: 259].

Tipuri de competențe și norme după E. Coșeriu

<i>Niveluri ale limbajului</i>	<i>Tipuri de competențe</i>	<i>Tipuri de norme</i>
universal	competența elocutională	norme de congruență
istoric	competența idiomatice	cunoașterea idiomatice extralingvistică
		cunoașterea idiomatice „textuală”
		cunoașterea „limbii” în sens strict
individual	competența expresivă	norme de adecvare: convenabilul oportunitatea potrivirea

2.2. În funcție de aceste competențe, Coșeriu identifică anumite norme, iar legătura dintre tipurile de competențe lingvistice explică și modalitatea de folosire a anumitor structuri și tehnici lingvistice-pragmatice în cadrul discursului. Aceste norme corespund, în esența lor, după cum afirmă Coșeriu, celor două universalii determinate ale limbajului, anume *creativității* limbajului, înțelegând aici că limbajul este activitate creatoare a spiritului, dar și *alterității* limbajului, ca formă așa-zis politico-socială a limbajului.

Întorcându-ne la *istoricitatea* limbajului, care se justifică, după cum afirmă Coșeriu, prin *creativitate* și *alteritate*, dorim să subliniem că identificarea elementelor ce țin de istoricitate, creativitate sau alteritate se face pe baza textelor concrete, pornind de la nivelul *individual* al textului și discursului, care înglobează și celelalte două palanuri, *universal* și *idiomatic*. Astfel, delimitarea planurilor limbajului devine un instrument util în înțelegerea faptelor, fără a presupune separarea lor exclusivă în cadrul analizelor.

2.3. Conceptul de *tradiție discursivă*, ca formă de înțelegere a istoricității limbajului, ia naștere în cadrul lingvisticii germane, în anii '80, în lucrarea lui Peter Koch, *Norm und Sprache* [1988: 341-342], pe linia teoriei dezvoltate de Brigitte Schlieben-Lange [1983] în studii de pragmatică istorică, având la bază teoria lui Coșeriu asupra limbajului. Mai târziu P. Koch și W. Oesterreicher [1997] vor defini conceptul de TD prin dublarea nivelului

istoric evidențiind existența a doi factori, și anume limba ca sistem gramatical și lexical, pe de o parte și *tradițiile discursive*, pe de altă parte, distincție pe care o va prelua ulterior și Johannes Kabatek [2005, 2015] în teoria sa asupra problemei.

J. Kabatek [2015: 114-115] vorbește despre existența a trei tipuri de istoricitate: *prima istoricitate (primară)*, cea a sistemului lingvistic ca sistem de posibilități, ca tehnică liberă a vorbirii; *a doua istoricitate*, a tradiției, „a repetiției textelor, formelor sau conținuturilor, în care limbajul este un semn repetat, neeliberat de originea sa, ci purtător de legături și ancore care indică trecuturi concrete”; *cea de-a treia istoricitate*, istoricitatea evenimentelor unice, corespunzând textului ca individ. În cazul celei de-a treia istoricități (care servește în sintaxa istorică la exemplificarea celei dintâi), vorbim despre caracteristici individuale ale textelor pe care lingviștii le analizează pentru a identifica reprezentativitatea unui text pentru o anumită epocă. Cât privește a doua istoricitate, aceasta are în vedere TD, care nu sunt tehnici, ci fenomene de tradiție, prin care un produs A' este creat analog produsului A, ce rezultă dintr-un principiu definitoriu al repetării [Kabatek, 2015: 145]. Mai mult, conceptul de *tradiție* pare să trimită la o privire diacronică, îndepărtată, întrucât orice vorbire actuală ține nu numai de o limbă particulară, ci și de tradițiile discursive, iar ca urmare, aceasta este dublu diacronică [Kabatek, 2015: 146].¹

TD însumează și alte caracteristici care fac posibilă încadrarea mai multor forme de repetiție sub umbrela acestui concept, pornind de la cuvinte și ajungând până la texte foarte ample și chiar genuri textuale. De exemplu, o formulă orală de adresare precum „Cum îți merge?” reprezintă o tradiție discursivă, dar și genurile, precum discursul parlamentar sau discursul juridic constituie tot tradiții discursive, pentru că a vorbi în cadrul acestor genuri presupune existența unei tradiții. Mai mult, și în interiorul genului discursiv pot fi identificate forme de tradiții discursive, cum ar fi elemente de limbaj care fac posibilă identificarea vorbitorilor cu un anumit grup. Tot cu referire la tradițiile discursive parlamentare, diferite structuri gramaticale sau expresii devin mărci identitare pentru o formațiune politică sau chiar pentru un demnitar, care, prin repetare, consacră anumite structuri ce devin tradiții. De asemenea, în sfera TD se înscriu și tradițiile literare complexe, tipurile textuale, genurile și speciile, precum și fenomenele lingvistice legate de tradițiile rostirii. Mai mult, susțin J. Kabatek et alii [2010], putem vorbi despre TD și în absența repetiției textuale în situații pragmatice analoge, dar și despre fenomenele de stratificare socială și de grup corelate cu tradițiile textuale, incluzând, totodată, politețea, interferențele sociale etc. Ca urmare, TD pot fi foarte bine analizate și din perspectivă pragmatică sau sociolingvistică.

Așadar, tradițiile discursive cuprind atât elemente periferice, precum noțiuni explicite legate de anumite tradiții textuale, cât și structuri lexicale sau gramaticale. Tradițiile discursive pot fi identificate în texte cu ajutorul unor cuvinte-cheie conținute în text. Cuvintele corespund unor structuri gramaticale concrete, iar frecvența lor în texte trebuie corelată cu diferite tradiții discursive. Kabatek et alii [2010] susțin că schimbarea punctului de vedere dinspre receptare/observare către producere presupune că vorbitorul va alege variante gramaticale în funcție de tradițiile textuale pe care vrea să le reprezinte. Totodată, frecvența

¹ Conform opiniei lui Kabatek, „trăsătura care definește tradițiile discursive este relația dintre un anumit moment istoric cu alt text anterior: o relație temporală prin intermediul *repetiției* a ceva. Acest „ceva” poate fi repetiția întregului text, ca în cazul formulei „bună ziua”, dar poate fi și numai repetiția parțială sau chiar absența totală a repetării concrete și numai repetiția unei forme textuale, ca de exemplu, în cazul a două sonete, legate printr-o tradiție formală, chiar dacă nu conțin nici un element concret comun” [Kabatek, 2015: 152].

relativă și distribuirea elementelor de-a lungul textului vor fi considerate drept *indicatori gramaticali* ai tradițiilor discursive, însoțiți de alți indicatori lexicali, formule tipice etc.

3. Elemente de tradiție discursivă în discursul parlamentar

Dacă avem în vedere discursul parlamentar, ca tip de discurs cu eficacitate practică, o primă etapă în observarea elementelor de *tradiție discursivă* specifică acestuia privește încadrarea discursului parlamentar într-un stil funcțional, într-un gen retoric, dar și observarea structurii retorice a acestuia. Totodată, anumite elemente lexicale sau structuri sintactice care se repetă, se înscriu sub semnul *tradițiilor discursive*. Dacă ne referim la nivelul figurat și capacitatea de inovare a vorbitorului prin limbaj, vorbim despre *creativitate*, ca fapt ce ține de *competența expresivă*. Vom analiza în continuare câteva trăsături referitoare la specificul discursului parlamentar, prin raportare la concepul de *tradiție discursivă*.

3.1. Specificul discursului parlamentar, din perspectiva tipurilor de logos de la Aristotel, este orientat de trăsăturile *logosului pragmatic*, datorită finalității practice a eficacității pe care o urmărește acesta. Totuși, nici trăsăturile *logosului apofantice* nu-i lipsesc sau nu ar trebui să-i lipescă, după cum nici cele ale *logosului poetic* nu-i sunt străine, după cum vom vedea mai jos, când vom vorbi despre creativitate. Dar oare acestea două din urmă nu sunt doar instrumente utilizate în susținerea aspectului pragmatic al discursului?

Cât privește raportarea la un stil funcțional a discursului parlamentar, o clasificare extrem de utilă a stilurilor găsim la Stelian Dumistrăcel [2006]. Pornind de la corespondența „funcții” (Karl Bühler) – „uzuri” (Aristotel), profesorul ieșean susține existența a trei stiluri: stilul beletristic, stilul tehnico-științific și stilul comunicării publice și private literare. În clasificarea lingvistului ieșean, în cadrul celui de-al treilea stil este menționat „limbajul organizațiilor politice”, ca subtip al „discursului autorității instituționalizate”. Aici se încadrează discursul parlamentar, orientat fiind de funcția apelativă, întrucât are în vedere centrarea asupra receptorului, spre a-l convinge și determina să acționeze. În plus, limbajul discursului parlamentar este caracterizat, de regulă, de sobrietate, corectitudine gramaticală, remarcându-se adesea deschiderea spre diverse registre stilistice, de la cel standard, și neologic, până la forme discursive colocviale și chiar argotice.² Tipurile care se încadrează în acest gen discursiv sunt discursurile, interpelările, declarațiile, amendamentele rostite în cadrul ședințelor parlamentare.

3.2 Clasificarea genurilor retoricii la Aristotel cuprinde trei tipuri: *genul demonstrativ*, *genul deliberativ* și *genul judiciar* [Aristotel, 2011: 6-7]. Mai întâi, *genul epideictic/demonstrativ* pune în scenă un orator al cărui discurs comemorativ are rolul de a elogia (sau blama) evenimente, personalități, având deja adeziunea auditoriului. Mijloacele folosite sunt narațiunea și amplificarea, cu ajutorul unor strategii de tip inductiv și deductiv. În cadrul *genului deliberativ* oratorul, arătând ceea ce este util sau vătămător, face apel la metode precum exemplul sau inducția, pentru a consilia membrii unei adunări în vederea luării unei decizii viitoare, care privește fericirea. Prin discursul parlamentar emițătorul aduce argumente menite să convingă auditoriul că ideea susținută contribuie la rezolvarea unei probleme de natură socială, economică, legală etc. Trăsăturile distinctive ale *genului judiciar* au în vedere tipul de orator în calitate de avocat al apărării sau al acuzării, care urmărește să-și convingă auditoriul/judecătorii, printr-o pledoarie cu privire la valorile dreptului sau nedreptului. Tipul de discurs argumentativ al genului judiciar se bazează de regulă pe entimemă sau silogism, construite prin deducție. Mai mult decât atât, vom spune că

² Un articol excelent despre folosirea argoului în discursul parlamentar românesc găsim la Ioan Milică [2013: 211-230].

discursul parlamentar se încadrează în genul judiciar prin însuși faptul că Parlamentul este instituția care emite legi, iar textele parlamentare sunt în special de natură legislativă. Vom lua spre exemplificare câteva fragmente dintr-un discurs al lui Alexandru Lahovary:

D-lor deputați, cum zice onor. nostru președinte, chestiunea personală asupra căreia voiam să vorbesc câteva cuvinte este foarte nouă, și este din acele chestiuni care trebuie să rămână noi și proaspete și trebuie să se dezlege îndată, căci atunci când se aruncă acuzațiuni ca acelea, care și le-a permis d-l ministru [Nicolae Goleșcu], unui om, unui deputat care până acum n-a dat nimănui dreptul a bănuii intențiunile sale: când s-a pronunțat asemenea cuvinte după băncile ministeriale, trebuie în adevăr să rămână lucrul nou și proaspăt, căci acel deputat nu trebuie să stea nici două momente sub acele acuzațiuni [...].

Dacă trăim să credem în moralitate, loialitate și în jurăminte, este desigur la o vârstă mai puțin înaintată. „Sunt sceptic și june” este o nenorocire a țării noastre, căci în puțini ani am putut să văd atâtea lucruri, și încercând și oamenii, și faptele, să am oricare scuze pentru acest scepticism ce mi-l atribuiți. Dacă m-aș raporta cu puțini ani înapoi în istoria noastră, aș găsi și explicațiunea acestui prematur scepticism. Nu voi să zic mai multe cuvinte.

V-duceți aminte de solemne cuvinte, v-duceți aminte de promisiuni jurate în ajunul unor evenimente mari și a unor fapte ce trebuia să le dea eclatantă dezmințire. Al! Cel puțin aceste ziduri își aduc aminte, căci ele poate au mai multă memorie decât oamenii.

Dacă însă acum credeți, d-le ministru, că am lăsat să se vadă oarecare bănuiele de neîncredere asupra intențiunilor d-voastră față cu Constituțiunea, nu e vina mea, căci de câteva zile vedem atâtea agitațiuni, de câteva zile se zic atâtea și parcă se pregătesc atâtea, astfel încât, noi, aceștia care suntem departe de la înaltele d-voastră consilii, noi, care deși deputați, deși în mijlocul politicii, totuși nu suntem admiși a penetra adâncimile politicii profunde, ce urmați și nu vedem lucrurile decât după ce s-au făcut, am putut un minut să cădem în scepticism, să avem neîncredere și, nu zic încă odată, către acel care ține în mâinile sale destinele României, dar zic către consilierii săi.” [OPR II 2016: 21-22]

Prezența *genului demonstrativ* se remarcă aici în critica aprinsă a tânărului deputat Lahovary la adresa proaspăt instalatului ministru Nicolae Goleșcu, care, la rândul său, îl criticase pe deputat, numindu-l „sceptic și june”. În cuvântarea sa, Lahovary folosește evocarea, acumularea, citarea, ca modalități specifice genului demonstrativ. Caracteristicile *genului deliberativ* se regăsesc mai ales la nivelul ironiei utilizate de către vorbitor, ironia fiind într-o strategie prin care se câștigă cu ușurință adevărul receptorului. Și trăsăturile *genului judiciar* se observă în discursul lui Lahovary, în special prin exprimarea ideii de adevăr și dreptate pe care o susține, precum și prin apelul la legea fundamentală a unui stat, *Constituțiunea*. Mai mult, discursul parlamentar se circumscrie genului judiciar și prin faptul că în interiorul acestei instituții se face legistica. Prin urmare, toate cele trei genuri retorice sunt specifice discursului parlamentar, mai vechi și mai nou, întrucât am observat că aceste trăsături sunt prezente încă din secolul al XIX-lea, de la începutul parlamentarismului românesc, și până în zilele noastre. În funcție de natura textului și a temei, pot să predomine caracteristicile unuia sau altuia dintre genuri a căror îmbinare duce, de cele mai multe ori, la o construcție argumentativă eficientă și chiar captivantă pentru receptor.

3.3. Vorbim în cadrul discursului parlamentar despre predilecția pentru *diviziunile și structura de tip retoric*. Un aspect care scoate în evidență valențele retorice ale argumentării discursului parlamentar îl constituie prezența celor cinci operații sau diviziuni retorice: *inventio*, *dispositio*, *elocutio*, *memoria* și *vox* [Coșeriu, 2007: 322]. *Inventio* (invenția) se referă la stabilirea temei, a idelilor și a argumentelor care vor fi aduse auditorului. *Dispositio* vizează

construirea argumentelor. *Elocutio* (elocința) este expresia lingvistică a conținutului stabilit, operație care se află în strânsă legătură cu *memoria* (procedeele de învățare pe de rost a textului) și cu *vox* (vocea), adică modalitatea de rostire a textului.

La nivelul diviziunii, numite *dispositio*, se cuprind cele patru momente care constituie o structură retorică: *exordiul*, *narațiunea*, *confirmarea* și *perorația* [Aristotel, 2011: 343-369]. Vom ilustra prezența acestor momente din cadrul unei structuri retorice cu ajutorul unor fragmente dintr-un discurs polemic rostit de către Ion C. Brătianu în 1875, la finalul guvernării lui Lascăr Catargiu. Ion C. Brătianu face o scurtă trecere în revistă a decăderii partidului conservator, evidențiind modul în care conservatorii au falsificat alegerile prin modificarea listelor electorale, dar și faptul că a fost arestat pe nedrept la ordinul lui Alexandru Lahovary, Ministrul Justiției în perioada 1973-1976:

Iau cuvântul nu ca să provoc, nici ca să vă câștig, ci, cu micile mele puteri, să încerc a vă convinge. Prin urmare dacă în cuvântarea mea voi zice lucruri care pot să supere și să lovească pe mulți, să binevoiți a fi răbdători până la sfârșit: să mă judecați în cunoștință de cauză, după întregul meu cuvânt [...].

Onor d-l Strat³ care a luat azi cuvântul și care de obicei e așa de moderat, de ce oare nu l-a luat și în timpul verificării puterilor, tocmai fiindcă d-lui nu s-a aflat în țară și era cu totul străin de ceea ce s-a petrecut aici?

Când asistam la scenele violente ce s-au petrecut în ședințele trecute, îmi aminteam cei din urmă ani ai restaurațiunii în Franca și-mi ziceam: «Oare aci este un guvern adus în furgoanele străine? Este aci un partid care voiește să vină la timpurile veacurilor de mijloc?» La aceste întrebări mi-am zis: Nu! Am întreat apoi: «Să fie oare ceea ce era în timpul domniei lui Ludovic Filip, la 1847, unde erau legitimiști, republicani care combăteau monarhia, unde erau chiar din partidul dinastic al regelui Ludovic Filip, care cereau întinderea legii electorale?» Și am zis: Nu! M-am întreat atunci și mi-am zis încă: «Suntem noi în starea Camerei de la Pesta, compusă din mai multe naționalități, ca să existe ură așa mare între noi?» [...]

Cum veniți d-voastră în niște chestiuni în care nu poate fi nicio deosebire între noi decât numai de temperament, căci numai temperamentul ne poate deosebi mai mult sau mai puțin în privința chestiunilor de principiu asupra cărora pretindeți că sintem de acord. Cum veniți a pronunța niște asemenea cuvinte atât după băncile majorității, cât și după acelea ale miniștrilor? [...]

Apoi când ați făcut alegerile dintâi, țara era amețită, era îngrijată și nu numai Țara Românească, dar toată Europa era amețită și îngrijată fiindcă echilibrul european se zdrobise, pentru că o putere mare se ridicase ale cărei intențiuni, tendințe nu putea să le cunoască. România era tare îngrijată de existența sa și v-a lăsat să faceți ce ați voit și așa ați și făcut, dar cu toate acestea d-voastră tot aveți teamă și ați întrebunțat la alegerile dintâi multe amenințări, multă presiune ca să reușiți. [...]

Pe tărâmul pe care v-ați aruncat, de a inunda colegiile electorale cu ruralii, nu vă poate sprijini nimeni. Chiar d-l Strat a spus cu cuvinte mai deturnate că colegiile rurale, dacă nu sunt o minciună, sunt însă o ficțiune și a zis că încă mult timp va trebui să treacă până când să ajungem a le putea pune pe aceleași linii cu colegiile urbane.

Prin aceasta chiar ați mărturisit că ministerul, când inundă colegiile electorale cu rurali, nu servește un interes de conservațiune, ci un sistem de democrație cezariană contra căruia voi fi întotdeauna din toate puterile mele.” [OPR, 2016: 113-124]

³ Ion Strat (1863-1879), primul rector al Universității din Iași, senator, deputat și ministru al Finanțelor și Cultelor, promotor al liberalismului economic.

Exordium (introducerea) are întotdeauna ca scop captarea atenției ascultătorilor. Mijloacele de realizare a *exordium*-ului pot fi: istorisirea, pildele, îndoiala, alegoria etc. În exemplul invocat, acest rol este îndeplinit de adresarea directă către auditoriu, pe care, după cum mărturisește demnitarul, nu dorește să-l provoace sau să-l câștige, ci să-l convingă. Tot în exordiu sunt rostite întrebările-reproș la adresa lui Ioan Strat, ministru căruia îi impută faptul de a nu fi luat atitudine vizavi de corectitudinea alegerilor.

Narațiunea, adică expunerea întâmplărilor trebuie să îndeplinească în discursul oratoric trei exigențe, și anume: să fie scurtă, clară și verosimilă. Exemplul de mai sus prezintă cel puțin două dintre aceste exigențe, claritatea și verosimilitatea. Conținutul narațiunii este alcătuit din evocări și întrebări autoadresate cu valoare de reproș care vizează situația dificilă în care, din punctul de vedere al demnitarului, a ajuns țara din pricina conservatorilor.

Confirmația (argumentarea) se referă la dovedirea prin probe sau argumente propriu-zise. Uneori *argumentatio* (Quintilian) este urmată de *refutatio*, adică combaterea unei idei prin contraargumente. Menționarea erorii pe care au comis-o conservatorii aflați la putere pentru a câștiga alegerile, prin „a inunda colegiile electorale cu ruralii” rezează una dintre confirmații, căreia îi urmează combaterea, prin care oratorul lovește din nou în partidul aflat la putere, folosind propriile arme ale conservatorilor pe care le întoarce împotriva lor, citându-l pe Ioan Strat din nou.

Ultimul element constitutiv al unei construcții retorice este *perlocuția* (concluzia), care reprezintă un apel adresat auditoriului în vederea accentuării asupra unei decizii. Aceasta are ca scop reamintirea faptelor prin enumerație sau regruparea ideilor prin recapitulare. Finalul discursului lui Ion C. Brătianu subliniază abaterea conservatorilor tocmai de la principiile conservatoare și aderarea la un sistem de „democrație cezariană”, căruia Brătianu i se opune radical.

Exemplificarea de mai sus evidențiază un model clasic de discurs parlamentar care conține toate cele patru elemente structurale ale unui discurs oratoric. Menționăm faptul că păstrarea structurii oratorice clasice caracterizează atât perioada de început a oratoriei parlamentare românești, cât și evoluția ulterioară a acestui tip de discurs, astfel că în zilele noastre constatăm că structura este de asemenea respectată.

4. Concluzii

Apartenența la o *tradiție discursivă* a discursului parlamentar se evidențiază la nivelul structurii retorice, al înscrierii într-un anumit stil funcțional și a caracterului preponderent polemic, valabile de-a lungul istoriei parlamentarismului românesc. Cât privește limbajul din discursul parlamentar, putem identifica elemente de *tradiție discursivă* prezente în formule tipice de adresare, păstrate până în zilele noastre, dar, în egală măsură, observăm și cuvinte sau structuri care caracterizează evoluția limbii la un moment dat și care definesc acea *competență idiomatică* a vorbitorului. Utilizarea anumitor *tradiții discursive* în acest tip de discurs este motivată de necesități funcționale, ce vizează o anumită rigoare în cadrul protocolului ședințelor parlamentare. Totodată, remarcăm faptul că istoricitatea limbajului, manifestată prin forme de *tradiție discursivă*, intră în relație cu abilitatea creatoare a vorbitorului, întrucât în interiorul tiparelor discursive, precum genurile și structura de tip retoric, observăm desfășurări ample ale creativității celui de la tribună, al cărui scop este persuadarea receptorului. În plus, această îmbinare dintre tradiție și creativitate devine marcă identitară a vorbitorului, care se legitimează astfel prin discurs.

BIBLIOGRAFIE

- Aristotel, 2011: Aristotel, *Retorica*, ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și index de Maria-Cristina Andrieș. Note și comentarii de Ștefan-Sebastian Maftעי, București, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Coseriu, 1991 [1977]: Eugenio Coseriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, segunda edición revisada, Madrid, Editorial Gredos.
- Coșeriu, 1996: *Lingvistica integrală*, interviu cu Eugeniu Coșeriu realizat de Nicolae Saramandu, București, Editura Fundației Culturale Române.
- Coșeriu, 2000 [1973]: Eugeniu Coșeriu, *Lección de lingvistică generală*, traducere din limba spaniolă de Eugenia Bojoga, cuvânt înainte de Mircea Borcilă, Ed. Arc, Chșinău.
- Coșeriu, 2002: Eugeniu Coșeriu, „Limba și politică”, în vol. *Identitatea limbii și literaturii române în perspectiva globalizării*, editat de Ofelia Ichim & Florin-Teodor Olariu, Iași, Editura Trinitas, p. 17-40.
- Coșeriu, 2009: Eugeniu Coșeriu, *Omul și limbajul său. Studii de filosofie a limbajului, teorie a limbii și lingvistică generală*, antologie, argument și note de Dorel Făinaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Dumistrăcel, 2006: Stelian Dumistrăcel, *Limba publicistică românească din perspectiva stilurilor funcționale*, Iași, Editura Institutul European.
- Kabatek, 2005: Johannes Kabatek, *Tradiciones discursivas y cambio lingüístico*, în „Lexis”, XXIX (2), p. 151-177, disponibil la adresa: <http://www.kabatek.de/discurso>.
- Kabatek et alii, 2010: Johannes Kabatek, Philipp Obrist, Valentina Vincis: “Clause-linkage techniques as a symptom of *discourse traditions*: methodological issues and evidence from Romance languages”, în Heidrun Dorgeloh, Anja Wanner (ed.): *Syntactic Variation and Genre*, Berlin/New York, Mouton De Gruyter, p. 247-275.
- Kabatek, 2015: Johannes Kabatek, *Tradiții discursive. Studii*, București, Editura Academiei Române.
- Koch, 1988: Peter Koch, “Norm und Sprache”, în Jörn Albrecht, Harald Thun, Jens Lüdtke (eds.), *Energie und Ergon. Studia in Honorem Eugenio Coseriu*, vol. 2, Tübingen, Gunter Narr, p. 327-354.
- Meyer, 1993: Michel Meyer, *Questions de rhétorique: langage, raison et séduction*, Paris, Librairie Générale Française.
- Milică, 2013: Ioan Milică, *Recursul la argou în discursul parlamentar românesc contemporan*, în „Argotica”, nr. 1(2), p. 211-2013.
- Oesterreicher, 1997: Wulf Oesterreicher, “Zur Fundierung von Diskurstraditionen”, în Barbara Frank, Thomas Haye and Doris Tophinke (eds.), *Gattungen mittelalterlicher Schriftlichkeit*, (Script Orolia 99), Tübingen, Gunter Narr, p. 19-41.
- Robu, 2015: Adriana Maria Robu, *Discursul publicitar din perspectivă pragmatolingvistică*, prefață de Rodica Zafiu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Sălăvăstru, 2006: Constantin Sălăvăstru, *Mic tratat de oratorie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Schlieben-Lange, 1983: Brigitte Schlieben-Lange, *Traditionen des Sprechens. Elemente einer pragmatischen Sprachgeschichtsschreibung*, Stuttgart, Kohlhammer.

Surse:

- OPR, 2016: *Oratorie politică românească (1847-1899)*, vol. I, II, III, selecția textelor, notă asupra ediției, comentarii, prezentarea autorilor, indice de nume și bibliografie generală a temei de Roxana Patraș, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.